

ОЦІНКА СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

В.А. Нехай

к.е.н, доцент

Чернігівський національний технологічний університет

Досліджуючи питання внутрішнього контролю слід розглянути різні його тлумачення. Останнім часом з'явилася досить велика кількість публікацій на тему внутрішнього контролю, проте, кожен науковець трактує це поняття по-своєму.

Андрєєв В. Д. вважає, що “внутрішній контроль - це система контрольних процедур, план організації та методи управління об'єктом в цілях ефективного проведення бізнесу, захисту активів, попередження помилок, охайності облікових перевірок та своєчасного надання фінансової інформації” [1, с. 221]. Бутинець Т. А. стверджує, що “внутрішній контроль - це постійна, щоденна робота, яка унеможливорює допускання зловживань і дає можливість використовувати ресурси підприємства, включаючи людський капітал, на його користь відповідно до прийнятих планів, а також захищає інтереси працюючих у відповідності до умов колективного договору” [2, с.32]. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. дають таке визначення внутрішнього контролю: “здійснюваний підприємством процес перевірки виконання всіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою організації фінансової стратегії та запобігання кризовим ситуаціям, які можуть призвести до банкрутства цього підприємства” [3, с. 132]. Як стверджує Корінько М. Д. “внутрішній контроль - це система заходів, визначених керівництвом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного виконання усіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення та здійснення господарських операцій” [4, с. 53]. Що стосується трактування внутрішнього контролю Мурашко В. М., то він під цим поняттям розуміє систему попереднього, поточного і подальшого контролю (крім ревізії фінансово-господарської діяльності), що створює окрему його галузь, тобто внутрішньогосподарський або внутрішній контроль. Внутрішній контроль є системою постійного спостереження за ефективністю діяльності підприємств, збереженням і ефективністю використання цінностей і коштів, доцільністю і вірогідністю операцій та процесів [5, с.11]. На думку Калюги Є. В. внутрішній контроль - це система спостереження за ефективністю, доцільністю та законністю здійснюваних операцій з метою збереження грошових потоків та матеріальних цінностей, а також це складова ринкового механізму та одна з основних функцій управління підприємством [, с. 27].

В 90-х роках ХХ сторіччя у США було створено національну комісію боротьби за забезпечення більш високого ступеня надійності та достовірності інформації, яка надається емітентами на ринках цінних паперів. Дана комісія отримала скорочену назву COSO – The Committee of Sponsoring Organizations of The Treadway Commission¹. Визначення внутрішнього контролю на основі ризико-орієнтованого внутрішнього контролю, за COSO прийнято в МСА, зокрема в Глосарії та МСА 315 «Розуміння суб'єкту господарювання та його середовища та оцінка ризиків суттєвих викривлень»².

За МСА 315 внутрішній контроль – це процес, який визначається і на який впливають особи, наділені повноваженнями управління та найвищого управління, а також інший персонал, який надає обґрунтовану впевненість щодо досягнення цілей суб'єкта господарювання стосовно достовірності фінансової звітності, ефективності діяльності та дотримання застосованих законів та нормативних актів.

В методиці COSO передбачено наступні складові внутрішнього контролю за МСА 315: середовище контролю; оцінка ризиків; інформаційно-комунікаційні системи, в т.ч. пов'язані з ними бізнес-процеси, що стосуються фінансової звітності, та обмін інформацією; заходи контролю; моніторинг заходів контролю.

Середовище контролю формує загальне відношення ради директорів та менеджменту до необхідності здійснення контролю на підприємстві та дії, що вживають у зв'язку з цим. Контрольне середовище дозволяє забезпечити необхідну структуру та передумови для досягнення головних завдань системи внутрішнього контролю.

Система внутрішнього контролю на підприємстві повинна виконувати захисну функцію – мінімізувати ризики, які підприємство змушене приймати на себе.

Заходи контролю це методи та правила, розроблені адміністрацією, керівниками підрозділів для перевірки досягнення цілей, які стоять перед підприємством.

Контрольні процедури спрямовані на запобігання, виявлення та виправлення помилок і перекручувань, які можуть виникнути при проведенні операцій.

Система внутрішнього контролю базується на належній інформаційній політиці, що забезпечує своєчасність, надійність і доступність інформації щодо фінансово-господарської діяльності підприємства. Особливе значення в рамках інформаційної політики має своєчасне надання керівникам центрів відповідальності повної та достовірної інформації про проведені операції, рівень ефективності операцій, виконання бюджетів тощо. Дана інформація міститься в управлінській звітності, яка призначена для внутрішнього користування та необхідна для прийняття рішень та оцінки ризиків, що виникають у діяльності підприємства.

Моніторинг представляє собою систему заходів, які направлені на перевірку діяльності системи внутрішнього контролю, її адекватності та ефективності. Моніторинг може бути представлений у вигляді самоконтролю або службою внутрішнього аудиту.

Таким чином, згідно COSO, внутрішній контроль це процес, здійснюваний вищим органом, який визначає політику підприємства (наприклад, наглядовою радою, що представляє власників підприємства), його управлінським персоналом вищого рівня (менеджментом) і всіма іншими співробітниками, що у достатньому та виправданому ступені забезпечує досягнення наступних цілей підприємства:

- доцільність і фінансову ефективність діяльності (включаючи збереженість активів);
- достовірність фінансової звітності;
- дотримання чинного законодавства та вимог регулювальних органів.

Отже, аналіз наукової та економічної літератури показує, що трактування внутрішнього контролю науковцями трактується по-різному, проте, на нашу думку, найбільш повним є таке його визначення: внутрішній контроль - це постійний процес перевірки доцільності, законності здійснення господарських операцій, ефективності діяльності підприємства, виконання управлінським персоналом своїх функцій та обов'язків з метою запобігання розкрадань, кризовим явищам, які призводять до банкрутства підприємства, а згодом і його ліквідації.

¹ www.coso.org

² https://www.audit-it.ru/terms/audit/msa_315.html

Внутрішній контроль – це комплекс дій, правил та заходів, запроваджених керівництвом суб'єкта господарювання, що постійно застосовуються в ході діяльності підприємства з метою забезпечення впевненості в досягненні наступних загальних цілей:

- результативності діяльності, раціональності та ефективності використання ресурсів;
- відповідності діючим законам, іншим нормативно-правовим та регулюючим актам, політиці та процедурам;
- незалежності та надійності облікової інформації;
- захисту активів від втрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев В. Д. Практический аудит : [справочное пособие] / В. Д. Андреев. -М.: Экономика, 1994 - 366 с.

2. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль: суть і зміст . // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. - Житомир, 2008. - №2(44). - С. 31-42.

3. Загородній А. Г. Облік і аудит: Термінологічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Г.О Партин. - Львів : Центр Європи, 2002. - 671 с.

4. Корінько М. Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація: [монографія] / М. Д. Корінько. - К.: Інформат.-аналіт. агентство, 2007. - 429 с.

5. Мурашко В. М. Контроль і ревізія фінансово-господарської діяльності : [навч. посіб.] / Мурашко В. М., Сторожук Т. М. - К., Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. - 311 с.

6. Калюга Є. В. Система внутрішньогосподарського контролю та удосконалення її ефективності на підприємствах // Вісник податкової служби України. - 2001. - № 33. - С. 357-359.

Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права Північного-західного регіону України